

Bc. Jana KORYTÁŘOVÁ, *Každodenní život ve Vsetíně v době okupace 1939-1945 (ve světle archivních dokumentů)*, České Budějovice 2010 (diplomová práce Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), 169 s. včetně příloh

Posudek oponenta diplomové práce

Období nacistické okupace patří v našich národních dějinách bezesporu k nejsmutnějším a nejtraumatičtějším etapám. Nahlížením historie této epochy lze různými způsoby. Tím tradičním bylo a je v české historiografii vypsání dějin odporu proti nacismu a protifašistického odboje, případně postupného osvobození ČSR. Méně tradičním se jeví přístup z hlediska dějin každodennosti, který ve své diplomové práci zvolila Jana Korytářová.

V úvodní kapitole své práce autorka vymezila téma studia, čili základní problémy každodenního života obyvatel města Vsetína v letech 1939-1945. Zhodnotila zde dosavadní literaturu k tématu, zejména regionální, a přistoupila i ke kritickému zhodnocení pramenů čili archivních dokumentů, většinou doposud nezpracovaných, které se rozhodla prostudovat, aby se jí podařilo vytvořit co nejplastičtější obraz života ve městě v okupačním období. Současně si zde položila otázku, zda lze podobný obraz vytvořit na základě využití archivních dokumentů úřední povahy, který se pak v závěrečné pasáži pokouší zodpovědět.

Druhá kapitola, „Historie města Vsetína“, seznamuje s topografickou, populační, sociální, kulturní, náboženskou, národnostní a statistickou charakteristikou města v době první Československé republiky. Poté autorka přechází ke stručnému vypsání dějin města Vsetína od jeho vzniku kolem roku 1308 do první poloviny 20. století. Neopomíná však ani kulturní a hospodářský rozkvět města od poloviny 19. století do Mnichova. Zajímavou podkapitolou je pasáž o civilní a protiletectvé ochraně v ČSR a její organizaci v letech 1938-1939. Poslední část této kapitoly pak pojednává o situaci ve Vsetíně po záboru československého pohraničí, o péči o uprchlíky české národnosti a o těžkostech, které tato situace městu přinášela.

Třetí kapitola nazvaná „Okupační správa“ je rozdělena do dvou podkapitolek. V první se autorka věnuje správním změnám po vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Zde rozlišuje mezi správními organizacemi sudetskou a zbytku území. Druhá podkapitola je věnována situaci správních orgánů ve Vsetíně, přičemž si zde autorka všimá nejprve celkové situace, pak změn v samosprávě a nakonec pojednává o Národním souručenství. Podle množství citovaných pramenů si dovoluji tvrdit, že Jana Korytářová byla pravděpodobně první, kdo se doposud do zpracování této problematiky ve Vsetíně a okolí pustil, což do značné míry platí také o kapitole předchozí a zejména o všech následujících kapitolách této práce.

Čtvrtá kapitola, „Poměry sociální a hospodářské“, je velmi obsáhlou a pečlivě zpracovanou sondou do běžného života obyvatel města. Autorka si zde všimá uprchlické problematiky, zavedení ohlašovací povinnosti a z toho plynoucích omezení i problémů, postavení Němců jakžto říšských státních příslušníků, tragických osudů židovských obyvatel

města, ale také zásahů okupačních orgánů do dosavadního způsobu života kočovníků, žebráků, nevidomých a otázek postrku. Velká část této kapitoly je věnována problematice, která pravděpodobně drtivou většinu obyvatel města tížila po celou dobu okupace nejhůře, a to byly stále se zhoršující zásobovací obtíže, s nimi související lístkový systém, ale také podpory sociálně slabých skupin obyvatelstva, stále se zpříšňující kontrolní činnost a stále vzrůstající černý obchod. Nemalé potíže městu a jeho správním orgánům způsobovala bytová situace, kterou se nepodařilo vyřešit ani vlastní závodní výstavbou bytů pro pracovníky Zbrojovky. S rostoucím počtem obyvatel se zhoršovala i situace ochrany lidí v případě leteckých či jiných útoků. Vedle okupační organizace civilní ochrany se autorka v této kapitole věnuje i otázce budování krytů. Součástí kapitoly se stala také otázka přejmenování ulic ve městě, problematika autobusové dopravy a nezaměstnanosti. Velmi zajímavá a přínosná je zde podkapitola věnovaná pracovnímu nasazení. Vedle zavedení Úřadů práce a všeobecné pracovní povinnosti po německém vzoru zde autorka pojednala o najímání dělníků a dělnic do Říše, o totálním nasazení celých ročníků mladých lidí z protektorátního území, dále o zavedení pracovních knížek a jiných průkazů, o povinné práci přesčas a v neposlední řadě také o kárných pracovních táborech.

Následující pátá kapitola nazvaná „Průmysl, válečné hospodářství“ přináší přehled průmyslových podniků pracujících ve Vsetíně v době okupace, z nichž nejvýznamnější byla bezesporu Zbrojovka pracující pro německou brannou moc. Speciální podkapitola je zde věnována práci rozhodčí komise, která měla zajišťovat sociální smír mezi zaměstnavateli a jejich zaměstnanci.

Obsáhlá a velmi zajímavá šestá kapitola pojednává o „Školství“ ve Vsetíně v době okupace i krátce před ní. Autorka zde srovnává situaci před rokem 1939 se změnami, které nastaly po něm. Všímá si křesťanské výchovy na školách, obtíží židovských dětí a studentů a jejich postupného vylučování ze vzdělávacího systému, postupného omezování počtu žáků na českých školách, zavedení jednoročních učebních kurzů, ale také organizace škol ve Vsetíně a jejich počtů, školských statistik, narůstajících projevů germanizace ve školní výuce, cenzury vyučovacích látek i učebnic, situace školních knihoven, školních předmětů, výuky němčiny. Věnuje se studiu ministerských nařízení, sociální pomoci dětem, vzniku rodičovských sdružení. Samostatné podkapitoly představují problematika působení na žactvo a jeho výchovy k loajalitě vůči Říši, dále povinné školní sběry odpadových surovin, život studentů středních škol a jejich postupně se zvětšující potíže i perzekuce, protiletecké kryty pro žactvo, ale také učitelé a jejich postavení v té době, jejich povinné pracovní nasazení zejména v zemědělské výrobě a samozřejmě Kuratorium pro výchovu mládeže a jeho neblahé působení na nejmladší generace obyvatel města.

Osmou kapitolu autorka nazvala „Nahlédnutí do kultury města“. Zde se pokusila vypořádat s otázkou postupného omezování svobodných kulturních aktivit ve městě a s náhradními akcemi, které obyvatelé volili a konali v této době. Vedle spolkového života, který byl vystaven stále drsnější kontrole a omezování ze strany okupační moci, zde autorka pojednala na příklad o hudebních akcích a koncertech, o divadelních představeních, provozu kina, o knihovně, o místních tiskovinách a dalších aktivitách.

Poslední částí práce je stručná závěrečná pasáž, v níž autorka konstatuje, že na základě archivních dokumentů úřední povahy sice lze rekonstruovat obraz doby, ale pouze do jisté míry. Nezastupitelná se jeví konfrontace jejich sice přesných, ale mnohdy značně strohých a stručných údajů s dokumenty osobnější povahy a samozřejmě i s narativními prameny a dalšími druhy dobových dokumentů.

Práce obsahuje všechny další nezbytné náležitosti jako je seznam použitých zkratk, seznam tabulek, jichž je do textu vloženo celkem jedenačtyřicet, seznam použitých pramenů (nevydaných), periodik, literatury, zákoníků a internetových odkazů. Důležitou část práce pak představují také použité obrazové i jiné přílohy, které ilustrují předchozí informace z textu.

Diplomová práce Bc. Jany Korytářové představuje velmi zajímavý pokus o nové uchopení problematiky období nacistické okupace Čech a Moravy, přičemž takřka každá z jednotlivých kapitol této práce by pravděpodobně (po dalším podrobnějším rozpracování) vydala na samostatnou studii. Hlavní přínos vidím nejen v původnosti autorčiných výzkumů a ve zpřístupnění velmi značného množství dosud neznámých údajů a informací z archivních dokumentů, ale především v přístupu k tématu, jímž autorka ukázala zejména to, jaké nepřehledné množství vysoce zajímavých a doposud téměř nepovšimnutých otázek a neprobádaných problémů toto období stále ještě nabízí. Diplomovou práci proto velmi ráda doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení stupněm **v ý b o r n ě**.

Pelhřimov, 24. května 2010

Mgr. Lenka Martínková, Ph. D.